

Axa Fahler

VALEHTELIJA,
VAKOOJA,
VALLAN-
KUMOUKSELLINEN

SUKUNI

SALAISUUKSIEN

JÄLJILLÄ

Atena

© Axa Fahler ja Atena / Kustannusosakeyhtiö Otava

Atena
Jyväskylä
atena.fi

ISBN 978-951-1-47791-4

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2024

Näissä muutamissa kirjeissäni olen kuvaillut elämäni tähän astisia vaihteita pinnalta katsottuna. Voisihan siitä kirjoittaa vaikka paksun teoksen mutta sehän on vain yhden vaatimattoman ihmisen elämän tarina miljoonien ja taas miljoonien joukosta.

JUSSI FAHLER REPOSAARELLA 18.9.1921

SISÄLLYS

Maatuska	11
Kun faija kertoi viimeisen valheensa	15
Mitä sä tiedät nonnon iskästä?	22
Ensimmäinen johtolanka	25
Reppu täyteen tarinoita	30
Aarrearkku	34
Kunniaseinä	38

I VALLANKUMOUKSELLINEN

Lohikosken torpparit	45
Talollisen joululahja	56
Ikuisen tulen vartija	67
Helvetintuli	74
Pitäisitkö puheen?	82
Teatterimesenaatin mahalasku	90
Vallankumouksen vuosi	94
Lakkokenraalin levoton kevät	102
Kädet ylös, bolševikki Fahler!	110
Kuulustelu	117
Pelkoa ja inhoa Pohjanmaalla	123
Enkeli aidan takana	130
Epätodennäköinen jälleennäkeminen	134
Todistelut	140
Kokkipojan pikavipit	143
Hyvästi, ystäväni	147
Junamatka helvettiin	151
Viidakon lait	154

Flirttaile henkesi edestä	159
Sairaalaosasto	169
Tuomio	172
Kuritushuonevanki	176
»Otatte hyvän asianajajan, makso mitä makso.»	179
Kansankiihottajan kotiinpaluu	192
Herätyskiertue	198
Kulkuri ja kaunotar	206
Proletariaatin playboy	216
Jehveli	233
Jussin tähti syttyy työläistaivaalle	240
Poudan jälkeen on myrskysää	247
Kivikatujen Kallio	253
Kun Jussi juo, Jussi lyö	258
Pohjakosketus soppatöissä	263
Työttömäin kokous	268
Kohinakaudet	274

II VAKOOJA

Patalaiska perfektionisti	279
Ydinryhmä	284
Jussin maanalaiset	289
kommunistikeekoilut	289
Leon sota	298
Tukaton Rasputiini	315
Syvärin laiskin taistelija	325
Pikavisiitti frontille	336
Salaperäinen loma	339
Vaaran vuodet	345
Supo-kansio	354
Operaatio Else Annie Pentti	357

Stella Polaris	367
Illallinen OSS:n asiamiehen kanssa	371
Tapaus Jaarion loppunäytös	375
Faija	380
Auervaaran kupla puhkeaa	387

III VALEHTELIJA

Meilahdesta muukalaislegioonaan	401
Murhaajan tulilinjalla	414
Epätodennäköinen ratkaisu: rakuuna Jonas Brinck	421
LOPUKSI: Kuolleiden kidnappaama	429
Lähteet	436

Maatuska

Maatuska on kauniisti maalattu sisäkkäisten hahmojen muodostama venäläinen puunukke. Ota suurimman nukken yläosa pois. Alta paljastuu pienempi nukke. Nosta seuraavaksi sen yläosa pois, ja löydät hieman pienemmän nukken ja sitä rataa...

Viimeinen hahmo on ydinnukke, jonka sisältä ei enää löydy mitään. Vertaa ydinnukkea edellisiin nukkeihin, kunnes löydät yhteisen kaavan, toistuvan piirteen, joka kertoo maatuskojen olevan samasta puusta veistetty.

Tämä tarina on maatuska. Kerroksittainen ja monimutkainen, kauniiden, kauheiden, surullisten, yllättävien ja onnellisten asioiden tarina. Maatuskatradition mukaisesti tämänkin kertomuksen salaisuus löytyy ydinnukken sydäimestä, siitä pienimmästä yksiköstä, joka ei enää näyttäisi paljastavan uusia juonenkäänteitä.

Ensin aloin selvittää, kuka vaarini Leo Fahler oli ja miksi hänestä oli tullut sukumme kielletty puheenaihe. Mitä enemmän luin ja tutkin, sitä enemmän löysin uusia sukulaisia maatuskan sisältä, sitä salaperäisimmäksi maatuskan piirteet muuttuivat ja sitä enemmän se heitti eteeni uusia kysymyksiä.

Ensin kuvittelin pääseväni käsiksi totuuteen tarkastelemalla vain suurinta nukkea. Olin väärässä. Opittuani tuntemaan Leon aloin pohtia, kuinka hän oli muovautunut sellaiseksi kuin oli. Ymmärtääkseni, minkälaisista luonteenpiirteistä ja kokemuksista Leon persoona muodostui, minun oli tutkittava, millaisia olivat hänen

vanhempansa, isovaarini Jussi ja isomummoni Thyra, joiden alla lymyilivät heidän vanhempansa ja niin edelleen.

Lopulta edessäni seisoi pitkä rivi maatuskanukkeja, jotka muistuttivat toisiaan, osa enemmän, osa vähemmän.

Jotain tuntui silti puuttuvan. Maatuska ei jättänyt minua rauhaan. Se tunkeutui uniini, piinasi otettaan hellittämättä ja pakotti selvittämään, paljastuisiko pienimmän nuken sisältä vielä jotain.

Löysin fajiani, miehen jota halveksin suurimman osan elämästäni. Ja kun nostin yläosan hänen nukestaan, tutustuin hahmoon, jonka kuvittelin tuntevani läpikotaisin.

Tämä kirja on syntynyt sarjasta onnenpotkuja. Monet sukututkimuksiin perustuvien teosten kirjoittajat kiroilevat lähdemateriaalin niukkuutta, mutta oma tilanteeni on toinen. Kiitos sukulaisten sairalloisen säästäväisyyden ja maanisen kirjoitusvimman, käytössäni on ollut niin paljon autenttista aineistoa, että kirjani olisi saattanut helposti luiskahtaa trilogiaksi: valokuvia, kirjeitä, päiväkirjamaisia merkintöjä ja muuta kirjallista sillisalaattia lensi syliini kuin Harry Potterin tulisijasta. Eikä tässä vielä kaikki. Sukulaiseni ymmärsivät elää elämänsä niin värikkäästi ja historian tapahtumiin tarraten, että heidän puuhistaan on jäänyt rutkasti jälkiä arkistoihin, tietokirjoihin, sanomalehtiin ja sukumme sisäiseen tarustoon. En osaa kuin ällistellä onneani. Toisaalta materiaalin määrä osoittautui myös kiroukseksi. Juuri kun kuvittelin selvittäneeni jonkin tietyn tapahtuman syyt ja seuraukset, saatoin löytää aivan vahingossa tekstinpätkän, joka kumosi aikaisemmat päätelmäni, ja niin jouduin taas aloittamaan alusta. Sellaisina hetkinä ajauduin entistä syvemmälle kaninkoloon, josta toivon vihdoon kaivautuneeni ulos.

Tässä kirjassa kuvatut tarinat nojaavat kahteen pääpilariin: tietoon siitä, mitä on todistettavasti tapahtunut, sekä päätelmiin siitä, miksi asiat ovat tapahtuneet niin kuin ovat ja mitkä niiden seuraukset ovat olleet. Mukana on myös kourallinen valistuneisiin arvauksiin perustuvia kuvitelmia, joiden todenperäisyyden pystyisin

tarkistamaan vain haudan takaa. Kirjallisen lähdemateriaalin faktat sekoittuvat suloisesti suulliseen perimätietoon ja omiin kokemuksiini. Muutamiin kohtauksiin ja tapahtumasarjoihin olen joutunut tekemään perusteltuja oletuksia sen tiedon perusteella, mikä minulla on ollut käytössäni. Paljon on jäänyt myös pimeyteen. Erityisesti Leon vakoojauran todelliset motiivit ja työtehtävät aiheuttavat edelleen enemmän kysymyksiä kuin minulla on antaa vastauksia. En ole koskaan tavannut suurinta osaa teoksen päähenkilöistä, kuten Kallea, Mariaa, Jussia tai Leoa, mutta väitän tuntevani heidät vähintään yhtä hyvin kuin ne ihmiset, joiden kanssa olen saanut viettää aikaa henkilökohtaisesti. Tosielämän muistot mummostani Mamista, isomummostani Thyrasta ja fajasta ovat antaneet kallisarvoista näkökulmaa sukulaisten elämäntarinoiden tulkitsemiseen. Olen onnistunut porautumaan etenkin Jussin ja Leon ajatuksiin niin tarkasti, että heidän luonteenpiirteensä vaikuttavat jälkikäteen ajateltuna jopa itsestään selviltä. Myönnän toki, että olen ajoittain alistunut oman mieleni ohjailtavaksi: johtolankoja seuratessani olen varmasti alkanut sepittää itselleni tunteiden ohjaamiin oletuksiin perustuvia tarinoita, joille olen hakenut selkänöjää lähdemateriaalista.

Haluan painottaa ja alleviivata, että kirjani ei ole tieteellinen tutkimus vaan tositapahtumiin perustuva sukutarina, omiin tulkitoihini nojaava kertomus, jossa ei ole yhtä totuutta. Enhän ole akateeminen historiantutkija vaan copywriter. Suonette siis anteeksi mahdolliset harha-askleet. Lukijan on myös ymmärrettävä, etten ole ollut kuuntelemassa jokaista kirjassa esittämäni keskustelua. Monet niistä on kirjoitettu asiayhteydessään totuudenmukaisesti, mutta se, mitä sanatarkasti on sanottu, ei ole tiedossani. Kyseiset kohdat on rakennettu tarinan taloudellisen kuljettamisen ja informaation tiivistämisen näkökulmasta.

Kirjan rakenne ja kerronnan tyylivalinnat eivät noudattele perinteistä tietokirjakaavaa. Kallen, Marian, Thyran, Jussin ja Leon tarinat olen kaivanut arkistoista ja haastatteluista. Mukana on run-

saasti otteita heidän omista teksteistään, jotka avaavat osaltaan hahmojen ajatuksia. Tämän vuoksi teksti poikkeaa fajjan kotkotuksia kuvaavista osioista, joissa olen itse ollut silminnäkijänä.

Jos saisin esittää lukijalle yhden kirjaan liittyvän ajatuksen ja yhden toiveen, ne kuuluisivat näin: Jokaisella suvulla on tarinansa. Sinun tehtäväsi on keskustella omien sukulaistesi kanssa ja kysyä heiltä oikeat kysymykset niin kauan kuin se on mahdollista. Vain siten saat selville totuuden, sinun sukusi tarinan. Jos jätät tilaisuuden käyttämättä, edessäsi saattaa joskus olla vuosikausien mittainen arkistoreissu kuolleiden maailmaan.

Kun faija kertoi viimeisen valheensa

Närpiön terveyskeskus, elokuu 2010. Pyydän lääkärin saattohoituhuoneen ulkopuolelle ja kysyn, kuinka kauan faijalla on aikaa. »Jos jotain on jäänyt sanomatta, se kannattaa sanoa nyt», hän vastaa ja jatkaa kierrostaan.

Kolme kuukautta sitten faija meni lääkärille selkäkipujen takia, ja hänelle määrättiin vatsalihastreeniä fysioterapeutin kanssa. Nyt hän vetää viimeisiään, haimasyöpä ei aikaile. Mies täyttäisi kuukauden kuluttua 62 vuotta, jos sinne asti ehtisi, mutta lääkärin kommentista päätellen seuraavan syntymäpäivänsä hän viettäisi tuhkana meressä. Pällimmäiset tuntemukseni faijaa kohtaan ovat kuolemankin edessä negatiivisia. Haluaisin vaihtaa kytkimen positiiviseen asentoon, mutta lapsuusmuistoni estävät empatian.

Vihaan ajatusta siitä, että hän kuolee liian aikaisin. Vihasin sitä, että hän hakkasi mutsia ja sitä, että hän katosi elämästäni, kun olin alle kouluikäinen. Lapsena vihasin faijan tapaa rikkoa lupaukset ja tehdä uusia vain rikkoakseen nekin. Vihasin hänen ohareitaan. En edes yritä laskea kaikkia niitä kertoja, kun istuin parkkipaikalla lätkäkassin päällä odottamassa, että faijan auto ilmestyisi kulman takaa ja hän heittäisi minut treeneihin. Vihasin sunnuntaiaamuja kännisoihtoja, joissa hän sössötti itku kurkussa, kuinka tärkeä olin hänelle. Vihasin hänen katoamistemppejään, tuurijuoppouttaan ja suuruudenhulluja suunnitelmiaan, jotka hän uhoi toteuttavansa ja jotka hän jätti aina kesken. Vihasin sitä, että hän joi uransa ja ajoi

jokaisen firmansa seinään. Vihasin hänen välinpitämättömyyttään tytärtäni Fredrikaa kohtaan. Vihasin sitä, että kaikki eivät vihanneet häntä ja hän sai aina kaiken anteeksi. Vihasin hänen tapaansa vetää sukat verkkarien päälle. Vihasin sitä, kuinka leuhkasti hänen leukansa louskuttivat sinistä jenkkiä. Vihasin hänen metallinväristä Bemariaan, purjevenettä, ranta-Rolexiaan ja kotikaraokelaitettaan. Vihasin hänen patologista valehteluaan. Vihasin sitä, että vihasin häntä.

Istun terveystieteiden käytävän penkille ja suljen silmäni. Viha-rakkaus-suhteemme muistot sinkoilevat kuin tulikärpäset. Ne ilmestyvät elokuvamaisena potpurina, muutaman sekunnin mini-dokumentteina.

*Faija hakkaa mutsia Laajasalon kämppämme eteisessä. Faijan suusta lentää räkä. Hän raivoaa kuin mielipuoli. Mutsi nyhkyttää sikiö-
asennossa, rukoilee faijaa lopettamaan. Faijan kädessä on tuppo
hiuksia. Heitän häntä squash-pallolla selkään, faija antaa minulle
litsarin.*

*Faija nostaa minut olkapäilleen Nordiksen parkkipaikalla. Istumme
katsomossa, minä syön popcornia, hän taputtaa, kun joukkue luis-
telee jäälle, ja huutaa suosikkipelaajansa Frank Nealin, IFK:n viik-
sekkään kanukkipakin nimeä.*

*Makaan Meilahden sairaalan teho-osastolla letkuissa, rinnassani
on seitsemän puukotushaavaa, faija astuu sisään, osoittaa minua sor-
mella ja alkaa nauraa kuin heikkopäinen, nauran hänen naurulleen,
leikkaushaavatkin ovat repeämäsillään.*

*Otan rotsin pois päältäni, hyökkään faijan kimppuun Espan pui-
tossa. On vappu, olemme kännissä. Yritän lyödä häntä, en osu, hän
huitaisee minua, väistän, painimme hiekassa, Happy Daysin portarit
repivät meidät erilleen. Emme puhu toisillemme vuosin.*

Tulikärpäset sammuvat, kun faijan huoneen ovi aukeaa. Mamiksi kutsuttu isoäitini, tyttärenti Fredrika ja faijan avovaimo Riitta ovat

lähdössä haukkaamaan happea. »Isäsi heräsi», Mami sanoo, »kannattaa mennä sisään.»

Istahdan sängyn viereen ja kysyn, kuinka kulkee. Edessäni maakaavaansiniseen sairaala-asuun puettu patologinen valehtelija, kuolemaansa odottava luuranko, jonka geeneistä olen perinyt puolet. Paksujen pötypuheiden suoltaminen on ollut fajjalle sisäänrakennettu ominaisuus, tehdasasetus. Tuntui kuin totuuden puhuminen olisi aiheuttanut hänelle suunnatonta tuskaa. Fajjan sai kiinni valehtelusta vain, jos ymmärsi kiinnittää huomiota hänen silmäkulmiinsa. Niihin ilmestyi pienet viirut aina kun mies poikkesi totuuden tieltä, mitä tapahtui päivittäin. Jokaisessa koneessa on tyyppivikansa.

Faija jauhaa niitä näitä ruumiinsa tuhkaamisesta ja hautajaisvalmisteluista, krematorion luukkujen kalkkeesta ja siunaustilaisuuden kutsuvieraslistasta. Hän haluaa pitää sen lyhyenä: vain lähimmät sukulaiset ja pari kaveria.

Vaikka olen tottunut hänen utopistisiin horinoihinsa, faija yllättää minut nostamalla keskusteluun keskisuomalaisen tuulivoimaturbiinitehtaan, jonka osakkeita hän väittää omistavansa »vinon pinon». Ne tekisivät minusta äveriään perijän, kunhan malttaisinkin mieleni.

»Älä myy niitä heti, odota että hinta nousee miljoonaan ja iske vasta sitten», hän sanoo. En usko sanaakaan ja kerron sen hänelle. (Myöhemmin pesänselvityksen tehnyt asianajaja tutkii yrityksen taustoja ja toteaa, että firma ei ollut mielikuvituksen tuotetta. Faija todella omisti merkittävän osuuden tuulivoimaturbiinitehtaasta, ja osakkeiden arvo toden totta pyöri miljoonissa. Ikävä kyllä kyse ei ollut euroista vaan korkeintaan Zimbabwen dollareista, joita käytettiin yleisemmin vessapaperina kuin valuuttana.)

Sitten faija alkaa muistella kokemuksiaan haittilaisen rahtilaivan matruusina, kuinka hän oli nuorukaisena karannut valtamerialukselle, kiertänyt kaikki maailman meret ja kompastunut kuubalaisella hiekkarannalla merirosvoarteeseen. Hän vannoi palaavansa

hakemaan kultaharkkonsa kymmenmetrisellä purjeveneellään, Kulkuri Joutsenella, jota hän rakasti enemmän kuin elämää. Faija oli esiintynyt Kantvikin pursiseuran kesäjuhlassa sähköinsinöörinä ja esitellyt ylpeänä paattinsa itse tehtyä piuhajärjestelmää, jota asiantuntijat pitivät hengenvaarallisena. Operaation ohjekirjan hän oli lainannut Kirkkonummen kirjastosta. Mieleeni muistuu myös hänen seikkailunsa mustekalasukeltajana Santorinilla ja eräs futuristinen levänkeräyskone, jonka hän väitti keksineensä Helsingin yliopiston tutkijoiden kanssa. Vehkeen piti ratkaista nälänhätä Afrikassa.

Nukkuessaan faija näyttää miehen muotoiseen nahkasäkkiin sulotulta luukasalta. Välillä hänen hengityksensä katkeaa vain käynnistyäkseen kotvan kuluttua uudestaan. Jokainen uusi startti kuulostaa ruosteiselta perämoottorilta, joka vedetään talven jälkeen käyntiin.

Hyvälihainen, komeaksikin aikanaan kehuttu tummatukkainen äijänjunttura kuihtuu päivä päivältä omaksi varjokseen. Hänen käntensä puristelevat kouristuksenomaisesti sairaalasängyn patjaa, jonka päälle on pedattu eritteitä hylkivä muovikalvo.

»Anna vettä», faija kähisee ja nostaa sänkynsä selkänöjää istuvampaan asentoon. Ojennan hänelle muovisen nokkamukin. Vesi menee väärään kurkkuun ja roiskahtaa ympäri huonetta. Faija kiroaa ja tilaa lisää kipulääkettä. Syöpäsärky raastaa häntä yhä lyhyemmällä frekvenssillä. Kaksi kertaa päivässä otetut morfiinishotit ovat muuttuneet kolmeksi, kolme annosta neljäksi, ja nyt hän tilailee lisää opioideja aina hereille havahtuessaan.

Me molemmat tiedämme lähestyvämme hetkeä, jolloin hän lähtisi ja minä jäisin. Voisin pyytää vastauksia moniin mieltäni askarruttaneisiin asioihin: miksi faija katosi elämästäni, miksi hän hakkasi mutsia, miksi hän ei koskaan sanonut rakastavansa minua, miksi hän valehteli sarjatulella tai mikä hänen mielestään on elämän tarkoitus.

Tiedän, että hän tietää tehneensä virheitä, joita ei enää kuitata anteeksipyynnöillä. Ne hommat olisi pitänyt keskustella kuntoon kauan sitten. Nyt haluan kuulla hänen suustaan yhden ainoan totuuden, mistä aiheesta tahansa. Eihän viittä vaille vainaja enää näin lähellä viimeistä kirkkomatkaansa kehtaisi valehdella ainoalle lapselleen? Kunhan vain osaisin tarjoilla aiheen, joka pakottaisi hänet vihdoin ja viimein totuuteen.

En muista, minkälainen ajatusketju kysymykseeni johti, mutta laukaisin sen intuitiivisesti ainoasta asiasta, jonka järkeilin yhdistävän faijaa ja minua, meidän sukuamme ja perhettämme.

Olin esittänyt hänelle tuon saman kysymyksen lapsena kymmeniä kertoja ja olin saanut aina vastaukseksi saman hämmentävän tarinan.

Nyt kuitenkin odotan faijan lyövän totuuden pöytään, oli se hänen mielestään kuinka tylsä ja tavanomainen tahansa.

»Mistä meidän sukunimi on peräisin?» kysyn.

Faijan silmäkulmiin ilmestyvät pienet viirut.

Lyhyenlätä, kippuraviiksinen kreivi von Fahler oli keskiajalla Kölnin rikkain mies. Hän oli niin matalakasvuinen, että satularenki joutui nostamaan hänet kainaloista hevosen selkään. Kreivin kompak-tia kokoa alleviivasivat muhkeat viikset, jotka laahasivat maata, kun hän tepasteli tiluksillaan.

Lyhyestä varresta huolimatta kreivi tunnettiin Euroopan parhaana ratsastajana. Hän kiitolaukkasi susiturkki hulmuten viljavien peltojen, jyrkkien vuorenrinteiden ja kukkaketojen poikki täysverisellä arabianhevosellaan, jonka hän oli tinkinyt persialaiselta sheikiltä kymmenellä kulta-arkulla ja sadalla neitsyellä.

Valtavan omaisuutensa kreivi oli ansainnut arkkipiispa Konrad von Lichtensteinin henkilökohtaisena neuvonantajana ja sotapääl-likönä. Hän johti armeijaansa kymmenissä verisissä kahakoissa. Sellaista armeijaa ei ollut, joka olisi vetänyt vertoja von Fahlerin hurjalle sotajoukolle. Onneaan kävivät kokeilemassa vuoron perään

roomalaiset, böömiläiset, ottomaanit ja Westfalenin raakalaismaiset rosvojoukot. Kaikki säntäsivät kauhuissaan pakoon viimeistään kaupungin porteilta tulinuolien ja tykinkuulien saattelemana. Voittojen kunniaksi Kölnin kaduilla järjestettiin kansanjuhlia. Viuluniekat tanssittivat olutta särpivää rahvasta. Ilveilijät, jonglöörit, meediat, narrit ja tulennielijät hauskuuttivat kansalaisia tempuiltaan. Kreivin seikkailuista laulettiin ylistyslauluja leirinuotioilla Kölnistä Konstantinopoliin.

Arkkipiispa palkitsi kreivin rakennuttamalla hänelle linnan koko valtakunnan korkeimman vuoren rinteeseen. Siellä hän nukui timantein koristellussa makuusalissa ja kasvatti kirjekyyhkyjä linnantornissa, joka oli niin korkea, että se piirsi kuvioita pilviin. Prinsessojen, ritareiden ja palvelijoiden päät kolisivat yhteen heidän talsiessaan linnan tiluksilla, niin paljon äijällä oli palvelusväkeä.

Ruokapöytänsä kreivi kelpuutti vain jousipyssyllä itse ampumiaan meheviä villisikoja ja fasaaneita sekä tryffeleitä, joita koulutetut siat kantoivat kokeille kiiltävissä pronssipadoissa. Palan painikkeeksi hän kulautti kolpakollisen Champagnen rypäleistä valmistettua porejuomaa, josta tuli myöhemmin maailmankuulu luksustuote.

Vanhoilla päivillään kreivi von Fahler kyllästyi laiskanpulskeaan elämään, pakkasi reppunsa ja käski satulapalvelijaa nostamaan hänet arabialaisen orinsa selkään. Kun hänen loittoneva selkensä kuitistui aamukasteiseen horisonttiin, prinsessat itkivät ja ritarit rukoilivat isännälleen turvallista matkaa. Lopulta kreivi päätyi Suomeen, jossa hän perusti perheen ja eli onnellisena elämänsä loppuun saakka. Aikojen saatossa von-etuliite tippui pois Fahlerin edestä, ja tässä sitä nyt oltiin.

Tarina kippuraviiksisestä kreivi von Fahlerista jäi faijan viimeiseksi valheeksi.

Posketon tarina upporikkaasta aatelismiehestä säilyi faijan suosikkisatuna viimeisiin hengenvetoihin saakka. Hän kertoi sen aina

pääpiirteissään samalla tavalla, värikkäästi ja vuolaasti, pienimpiäkin yksityiskohtia maiskutellen.

En osaa edes arvailla, minkälainen nyrjähdys hänen päässään on synnyttänyt kreivi von Fahlerin, mutta siitä olen varma, että hän uskoi valheeseensa, ainakin osittain. Faija oli vakuuttunut siitä, että sukumme nollapiste löytyi keskieurooppalaisesta aatelissuvusta.

Epätietoisuus sukunimemme alkuperästä on varjostanut minua lapsesta saakka. Faijan menehdyttyä unohdin koko jutun. Mutta kaksi vuotta faijan kuoleman jälkeen, loppusyksyllä 2012, isäni äiti Mami veti maton kreivi von Fahlerin töpöjalkojen alta. Hän makasi vuorostaan kuolinvuoteellaan Laakson sairaalassa. Kerroin Mamille faijan tarinan Kölnin rikkaimmasta miehestä, Euroopan parhaasta ratsastajasta, jonka kunniaksi järjestettiin karnevaaleja viuluniekkoineen ja narreineen. Mamin naurusta ei meinannut tulla loppua. Pelkäsin, että hän putoaa sängystä.

Kysyin, osasiko hän kertoa mitään tarkempaa sukunimemme synnystä, olihan Mami itsekin aikoinaan ollut Fahler, silloin kun hän oli naimisissa vaarini Leon kanssa.

Mami keräsi itseään hetken, pyöritteli päätään, katsoi minua silmiin ja sanoi: »Et kai uskonut sanaakaan? Sinun isäsi oli patologinen valehtelija. Ensimmäinen Fahler ei ollut kölniläinen kreivi vaan porilainen orja.»

Mitä sä tiedät nonnon iskästä?

Elokuu 2020. Kauhon siskonmakkarasoppaa tyttäreni Fredrikan lautaselle. Hän kertoo saaneensa lukion äidinkielen kurssilla tehtäväkseen haastatella yhtä isovanhempaansa ja kirjoittaa hänestä esseemuotoisen elämäntarinan. Valinta oli osunut mutsiini Kirsiin, eläköityneeseen Finnairin lentoemäntään ja harrastelijataidemaalariin, jonka supervoima on puhuminen.

Fredrika nauraa mutsin papattaneen haastattelun aikana niin vuolaasti, että olennaisten käänteiden nostaminen tarinamassasta oli osoittautunut haastavaksi. Tyttö oli oppinut isoäidistään tunnistaa enemmän kuin koko kahdeksantoistavuotisen elämänsä aikana. Ymmärrän, että lapsille isovanhemmat ovat aina olleet vanhuksia. Teinien ajatusmaailmassa mummoilla ja vaareilla ei ole menneisyyttä. Nuoruuden riennoista ei puhuta lastenlasten kanssa, ja isovanhempien raikulivuodet löytyvät vain vanhoista valokuva-albumeista, jotka on unohdettu kellarin perukoille.

Nostan siskonmakkarasopan santsiannosta Fredrikan lautaselle, kun hän laukaisee kysymyksen, joka muuttaa elämäni suunnan lähes neljäksi vuodeksi: »Mitä sä tiedät nonnon iskästä?»

Fredrika kutsui faijaani nonnoksi. Se on italiaa ja tarkoittaa isoisää. Ilmeisesti faija mielikuvitteli itsensä mafiajohtajaksi, joka hallitsee sukuaan massiivisen mahonkipöydän takaa ankarasti mutta reilusti. Silittää kissaa ja jakaa käskyjä. Oli hyvin hänen tapaistaan valita juuri tuollainen kutsumanimi. Nonno antaisi hänelle mahdol-

lisuuden keksiä tarinoita sisilialaisen alamaailman kasvatusmetodeista, joita hän epäilemättä kunnioitti vaikkei niistä mitään tien-nytkään.

Fredrikan kysymys tulee täysin puun takaa. Hän oli vasta kahdeksanvuotias, kun faija kuoli, joten heidän suhteensa ei ehtinyt muodostua satunnaisia tapaamisia tiiviimmäksi. Faija piipahti muuttaman kerran Fredrikan syntymäpäivillä lähinnä heittämissä herjaa sukulaisten kanssa. Muuta yhteyttä heidän välillään ei ollut. Fredrika sanoo muistavansa isoisänsä »vähän hämäränä ja jotenkin sala-peräisenä hahmona». Siinä hän on oikeassa. Kerran faija mykisti Fredrikan juhlavieraat väittämällä löytäneensä kaukoputkellaan uuden planeetan ja pystyvänsä halutessaan hypnotisoimaan jokaisen paikallaolijan.

Vastaan, etten tiedä isäni isästä muuta kuin perustiedot enkä niitäkään kovin kattavasti. Vaarini nimi oli Leo Fahler. Hän erosi mummostani Mamista, kun faija ja hänen pikkoveljensä Markku olivat alle kouluikäisiä, ja kuoli ennen syntymääni. Avioeron syytä tai tarkempaa ajankohtaa en lähtenyt edes arvailemaan. Leo-vaari oli täydellinen mysteeri, mies josta ei koskaan puhuttu mitään.

Muistan tivanneeni pikkupoikana Mamilta ja faijalta piinallisen usein, minkälainen hahmo tämä salaperäinen Leo Fahler oli, mitä hän harrasti, miltä hän näytti ja mitä hän teki työkseen. Ainoat vastaukset olivat: »Leo ei tehnyt yhtään mitään» tai »Leo oli täysi alkoholisti» tai »Leo kuoli viinaan» tai »Leo vain juopotteli Stockan vintillä omituisissa taideseurueissa». Se siitä.

Mitä vähemmän he minulle kertoivat, sitä enemmän kiinnostuin, utelin ja maanittelin, mutta kielenkannat eivät vapautuneet edes vahingossa. Joka kerta rukoillessani tietoja Leo-vaarista tuntui kuin huoneesta olisi imetty happi. Mami ja faija tuijottelivat vaivautuneina kenkiään. Puheensorina lakkasi.

En ymmärtänyt, mistä mykkyys mahtoi johtua, mutta nielin tappioni ja lopetin kyselemisen. Viesti oli selvä: Vaarini oli kielletty puheenaihe. Tabu. Persona non grata. Piste.

Faija ja Mami tietysti häpesivät ihmisraunioksi itsensä ryypännyttä Leoa niin paljon, etteivät he halunneet puhua miehestä sanaakaan. Fredrika tyytyi onnettomaan vastaukseeni. Parempaakaan ei ollut tarjolla.

Seuraavina päivinä palasin mielessäni kuitenkin uudelleen Fredrikan kysymykseen. Ajatus yltyi kuin hammassäryksi, joka jomottaa koko ajan enemmän.

En halunnut myöntää itselleni, kuinka tietämätön olin sukulaiseni suhteen. Eihän sellainen isä ole mistään kotoisin, joka ei osaa kertoa omasta vaaristaan omalle tyttärelleen muuta kuin nimen ja pari puolivillaista juoppokuvausta.

En ollut pohtinut rappioalkoholista Leo Fahlerin elämää vuosikymmeniin, mutta ymmärsin sisimmässäni, että jotain hyvää ja mielenkiintoista hänessäkin oli joskus ollut. Eihän Mami muuten olisi rakastunut häneen, mennyt hänen kanssaan naimisiin ja tehnyt hänen kanssaan kahta lasta. Mami oli maailman tyylikkään nainen, tummatukkainen kaunotar, joka ei tyytynyt tähteisiin sen enempää ihmissuhteissaan kuin materiassakaan. Jos Leo oli ollut pelkkä rentu ja ryökäle, minun olisi syytä tarkistaa mielipiteeni myös Mamista, sukumme kiistattomasta johtajattaresta, sivistyneestä, viisaasta, huumorintajuisesta ja huolehtivaisesta mummostani.

Ensimmäinen johtolanka

Kirjoitan Googlen hakukenttään »Leo Fahler». En ole historioitsija, mutta ymmärrän ilman maisterin koulutustakin, että rapajuopoista ei pidetä tilastoja, joten valmistaudun sen mukaiseen lopputulokseen.

Hakukone tekee työnsä ripeästi. Osuma. Pohjoisdakotalainen järjestyspoliisi Samuel Leo Fahler on saanut kieltolain aikana kullan kalloonsa. Mielenkiintoinen tarina, mutta väärästä miehestä. Seuraava osuma vaikuttaa lupaavammalta. Klikkaan geni.com-sukututkimussivuston linkkiä, ja siinä hän on!

Sivustolle on ladattu mustavalkoinen valokuva vaietusta Leo Fahlerista, nuoren fajani kaksoisolennosta. Hän istuu pehmeän näköisessä kukkakuosisessa nojatuolissa intensiiviseen keskusteluun uppoutuneena. Leon huolitellusta habituksesta päätellen kuva on otettu jossain arvokkaissa juhlissa, ehkä häissä tai promootiotilaisuudessa. Kolmekymppinen Leo on pukeutunut frakkiin, hän on kammannut mustat hiuksensa särmästi taaksepäin ja hänen huulillaan on muikisteleva hymynkare. Hieman vasemmalle kallistunut valkoinen rusetti rikkoo sliipatun kokonaisuuden, mutta pienestä asustevirheestä välittämättä Leo näyttää valmistautuvan nasevaan vastakommenttiin tai anekdoottiin.

Valokuvan alle on listattu hänen elämänsä perusfaktat. Leo Fahler, syntynyt Keikyässä tammikuun 20. päivänä 1923, kuollut toukokuun kuudentena 1971 eli kaksi vuotta ennen syntymääni. Panen

merkille, että Leo on kuollut nuorena, vain 48-vuotiaana, joten tarina ojaan itsensä ryyppänneestä rapajuoposta saattaa tosiaan pitää paikkansa.

Sivusto kertoo myös Leon vanhempien nimet: isä Juho Arvid alias Jussi Fahler ja äiti Thyra Fahler, omaa sukua Nordvall. Muistiholviini syntyy liikettä. Olen melko varmasti kuullut jossain sivulau-seessa Jussin osallistuneen nuorena miehenä politiikkaan. Saatan muistaa väärin, joten en suo ajatukselle enempää huomiota.

Thyra-mummun muistan hyvin. Hän asui sympaattisessa kak-siossa Kallion Torkkelinmäellä. Thyra oli harmaahapsinen, kiltti vanha mummeli, joka tarjosi synttäreillään rakettispagetilla tuunat-tua siskonmakkarasoppaa ja vaaleanruskeita bebe-leivoksia. Kävin hänen syntymäpäiväjuhliissaan fajian ja Mamin kanssa joka vuosi, kunnes Thyra muutti vakavasti dementoituneena Koskelan palve-lutaloon.

Hänet oli löydetty harhailemasta Paavo Nurmen patsaan luota lopputalvesta 1995 pelkässä ohuessa pyjamassa, pehmonalle kai-nalossaan. Hän ei osannut kertoa, miten oli sinne joutunut ja mitä siellä teki. Thyra oli 95-vuotias eikä enää tullut yksin toimeen. Pää-tös palvelutaloon siirtymisestä tehtiin nopeasti. Mami löi tyhjäksi jääneen Torkkelinmäen kämpän avaimet käteeni ja käski muuttaa mieluiten heti. Minä maksaisin yhtiövastikkeen, sähköt ja koti-vakuutuksen, Mami tilaisi Hesarin ja hoitaisi puhelinlaskun. Thy-ralta ja työväenliikkeeltä tuoksunut kalliolaiskaksio toimi opiskeli-jaboksinani vuosituhannen vaihteeseen saakka. Silloin en osannut aavistaakaan, mitä kaikkea tuossa asunnossa oli tapahtunut.

Kun kämpä vuonna 2000 myytiin, faija ei halunnut vaivata asialla kiinteistönvälittäjiä. Hän päätti myydä asunnon itse. Erään näytön aikana potentiaaliset ostajat olivat tuijotelleet vaivaantunei-na Torkkelinpuistikkoa, kun faija oli kieltäytynyt neuvottelemasta pyyntihinnasta vedottuaan asunnon tunnearvoon. Hän väitti »bud-janneensa» Thyran kämpässä opiskellessaan viereisessä Kallion kuvataidelukiossa ja saavutettuaan myöhemmin suurta mainetta

kansainvälisenä huipputaidemaalarina, joka oli erikoistunut uus-moderneihin muotokuvaan valtion päämiehistä. Todellisuudessa faija ei ollut asunut asunnossa sekuntiakaan, lukiossa hän ei opiskellut minuuttiakaan eikä hän osannut piirtää edes tikku-ukkoa. Asunto meni lopulta kaupaksi vasta kun asialle saatiin oikea kiinteistönvälittäjä.

Takaisin sukututkimussivustolle. Leon entisen puolison eli Mami-mummoni nimi on merkitty muotoon »Private», yksityinen. En keksi, minkä takia hänen avioliiton aikainen nimensä Else Annie Fahler on salainen. Leolla on ollut sivuston mukaan Mamin jälkeen uusi suhde, mutta tämänkin henkilön nimi on »Private». Muistan sukulaisteni puhuneen Geto-nimisestä naisesta, jolla oli pieni corgikoira. Olen tavannutkin hänet pikkupoikana, mutta missä ja milloin, sitä en osaa sanoa.

Siirryn sukupuussa eteenpäin. Paljastuu ensimmäinen uusi tiedonjyvä, jota en osaa vielä liittää isompaan kokonaisuuteen. Leo on ollut viisivuotias, kun hänen taaperoikäinen Arvi-pikkuveljensä on menehtynyt. En jää surkuttelemaan Arvin traagista kohtaloa enkä uhraa ajatuksen puolikastakaan Thyran ja Jussin tuskalle, jota he eittämättä ovat kokeneet menetettyään vasta kävelemään oppineen kuopuksensa. Pikku-Arvi tulee myöhemmin näyttämään keskeistä osaa sukumme tarinassa, mutta tässä vaiheessa olen siitä vielä autuaan tietämätön.

Geni.com kertoo myös, että Leolla on ollut kaksi lasta. Molempien nimi on suositukseksi muodostunut Private. Faija ja Markku-setäni saavat puolestani pysyäkin anonyymeinä.

Leon hautapaikka ja ammatti jäävät pimentoon. Sivusto näyttää työhistorian kohdalla tyhjää. Hautapaikaksi on merkitty ylimalkaisesti Helsinki, Finland. En pidä nettilöytöäni totaalisenä vesiperänä, mutta en osaa iloitakaan. Odotin pääseväni käsiksi Leon perustietoihin ja sain mitä hain.

Palaan takaisin Googlen hakusivulle. Leon jäljet näyttävät lopuvan sukututkimussivuston nimilitaniaan. Mutta sitten näen jotain